

Najnovija dešavanja u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava u oblasti slobode izražavanja

**Sloboda izražavanja i sloboda medija
u Jugoistočnoj Evropi**

<http://horizontal-facility-eu.coe.int>
<https://www.coe.int/en/web/freedom-expression>

Finansirano
od strane Evropske unije i
Savjeta Evrope

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implementirano
od strane Savjeta Evrope

Bilten br. 4
Najnovija dešavanja u praksi
Evropskog suda za ljudska prava u
oblasti slobode izražavanja

Autor: Peter Noorlander
Urednica verzije na crnogorskom jeziku:
Mirjana Popović

Ovaj bilten pripremljen je u okviru zajedničkog programa Evropske unije i Savjeta Evrope „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019–2022” i projekta „Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)”.

Dozvoljena je reprodukcija izvoda (do 500 riječi), osim za komercijalne svrhe, pod uslovom da je očuvan integritet teksta, da se izvod ne koristi izvan konteksta, da ne daje nepotpune informacije niti na neki drugi način dovodi čitaoca na pogrešne zaključke o njegovoj prirodi, obimu ili sadržaju teksta. Izvor teksta je uvijek obavezno navesti na sljedeći način “© Savjet Evrope, 2022”. Sve druge zahtjeve za reprodukciju/prevod dijela i cijelog teksta, treba uputiti na Direktoratu za komunikacije Savjeta Evrope (F-67075 Strasbourg Cedex ili na publishing@coe.int).

Svu ostalu korespondenciju koja se odnosi na ovu publikaciju treba uputiti na adresu: Jedinica za saradnju u oblasti slobode izražavanja, Odeljenja za informaciono društvo, Generalni direktorat za ljudska prava i vladavinu prava.

© Savjet Evrope, april 2022. Sva prava zadržana. Licencirano Evropskoj uniji pod uslovima.

Ovaj dokument je izrađen uz finansijsku podršku Evropske unije i Savjeta Evrope. Mišljenja izražena u ovom dokumentu predstavljaju odgovornost autora i ni u kom slučaju ne predstavljaju nužno zvanični stav Evropske unije ili Savjeta Evrope.

Sadržaj

UVOD	5
PREGLED NAJVAŽNIJIH PREDMETA IZ OBLASTI PRAVA NA SLOBODU IZRAŽAVANJA	7
<i>Biancardi protiv Italije</i> , presuda od 25. novembra 2021., predstavka br. 77419/16	7
<i>Associazione Politica Nazionale Lista Marco Pannella i Radicali Italiani protiv Italije</i> , presuda od 31. avgusta 2021., predstavka br. 20002/13, i <i>Associazione Politica Nazionale Lista Marco Pannella protiv Italije</i> , presuda od 31. avgusta 2021., predstavka br. 66984/14	8
<i>Miroslava Todorova protiv Bugarske</i> , presuda od 19. oktobra 2021., predstavka br. 40072/13	9
<i>Standard Verlagsgesellschaft Mbh protiv Austrije (br. 3)</i> , presuda od 7. decembra 2021., predstavka br. 39378/15	11
Vedat Şorli protiv Turske, presuda od 19. oktobra 2021., predstavka br. 42048/19	12
<i>Rovshan Hajiyev protiv Azerbejdžana</i> , presuda od 9. decembra 2021., Predstavke br. 19925/12 i 47532/13	13
DUBINSKA ANALIZA ODABRANIH PREDMETA	15
<i>Association ACCEPT i ostali protiv Rumunije</i> , presuda od 1. juna 2021., predstavka br. 19237/16	15
<i>Dareskizb protiv Jermenije</i> , presuda od 21. septembra 2021., predstavka br. 61737/08	17

Uvod

Bilten je pripremljen u okviru zajedničke inicijative Evropske unije i Savjeta Evrope „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019–2022” i njenog projekta „**Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)**”.

U cilju nastavka saradnje sa predstavnicima pravne struke i doprinosa daljem unapređenju znanja iz oblasti slobode izražavanja i slobode medija, pripremili smo ovaj bilten kao dodatni način za razmjenu informacija o novim trendovima i dešavanjima u praksi Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP, Sud).

Bilten br. 1 pokriva period april 2019 – jul 2020. godine, Bilten br. 2 period avgust 2020 – januar 2021, Bilten br. 3 pokriva period od februara do jula 2021. godine, a u ovom biltenu predstavljene su neke od relevantnih presuda koje su donešene od jula 2021. do januara 2022. godine.

U periodu od avgusta 2021. do januara 2022. godine, Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu: Sud, ili ESLJP) donio je 49 presuda i još 17 odluka o prihvatljivosti u slučajevima slobode izražavanja¹. Presude su se odnosile na različite tematske oblasti člana 10. Evropske konvencije o ljudskim pravima (ECHR; Konvencija), počev od zabrane štampanja novina do pristupa informacijama, kao i pitanja zaštite i privatnosti. Većinu slučajeva pokrenuli su podnosioci predstavke tvrdeći da je došlo do povrede njihovog prava na slobodu izražavanja; jedan je podveden pod član 8., gdje su podnosioci predstavke tvrdili da je njihovo pravo na poštovanje privatnog života povrijeđeno propustom domaćih vlasti da ih zaštite od govora mržnje. Presude su uglavnom potvrdile ustaljenu sudsku praksu, dok su neke dodatno razjasnile evropske standarde.

U dvije glavne presude odabrane za detaljnu analizu u ovom biltenu, Sud se bavi značajem adekvatne zaštite prava seksualnih manjina, uključujući njihovo pravo na slobodu izražavanja i do koje mjere države mogu ograničiti slobodu izražavanja tokom vanrednog stanja. Prvi od njih, [Udruženje ACCEPT i drugi protiv Rumunije](#)², odnosio se na remetilačke demonstracije koje su se dogodile na projekciji filma koji govori o istopolnoj porodici tokom „Mjeseca LGBT istorije” koji je organizovalo udruženje podnosioca predstavke. U bioskop su upali demonstranti koji su navodno nosili krajnje desničarske rekvizite, prisutni su bili zlostavljani, a policija nije pružila zaštitu i osigurala da se događaj održi, uprkos svom prisustvu na mjestu događaja. Druga od glavnih presuda u ovom biltenu, [Dareskizb Ltd protiv Jermenije](#), odnosila se na radnje koje su preduzeli državni organi tokom vanrednog stanja nakon predsjedničkih izbora 2008. godine, kada je kompanija koja je podnijela predstavku bila spriječena da izdaje svoje novine.

Ovaj bilten rezimira još šest slučajeva koji se bave nizom drugih pitanja: takozvano „pravo na zaborav”, novo područje jurisprudencije za Sud; političko emitovanje; pravo na slobodu izražavanja pripadnika

- ¹ U sistemu Evropskog suda za ljudska prava, predmeti moraju proći fazu ocjene prihvatljivosti. Ponekad to rezultira posebnom odlukom suda koja može postaviti važne standarde, posebno kada su u pitanju takozvani predmeti „govora mržnje” koji se mogu isključiti kao „zloupotreba prava” prema članu 17. Konvencije.
- ² O ovom predmetu je odlučeno u prvoj polovini prošle godine, ali nije mogao biti uvršten u prethodni bilten. Zbog njegove važnosti, odlučeno je da se slučaj uvrsti u ovaj bilten.

pravosuđa; pravo na pristup informacijama; pitanje postoji li pravo na 'anonimnost' prilikom ostavljanja komentara; i granica između oštro sročenog političkog diskursa na internetu i neopravdanih 'uvreda'.

Sveukupno posmatrano, u skoro 80% (39 od 49) slučajeva vezano za slobodu izražavanja pokrenutih po osnovu člana 10 koji su proglašeni prihvatljivim, utvrđena je povreda. Sve presude u ovim predmetima naglašavaju obavezu država potpisnica Konvencije da poštuju standarde Konvencije u skladu sa principom supsidijarnosti. Tokom 2021. godine broj predmeta koje je Sud komunicirao državama je porastao za 38%. U nekim presudama uključenim u ovaj bilten, Sud je bio izrazito kritičan prema domaćem pravosuđu ili domaćem zakonodavstvu: u predmetu *Rovshan Hajiyeu protiv Azerbejdžana*, Sud je utvrdio „očigledno nerazumno tumačenje i primjenu domaćih propisa“; a u predmetu *Vedat Şorli protiv Turske*, Sud je smatrao da tužena država treba da ukine odredbu krivičnog zakona koja definiše posebnu zaštitu ugleda šefa države.

U posmatranom periodu Veliko vijeće Suda, koje razmatra predmete koji postavljaju ozbiljno pitanje koje utiče na tumačenje ili primjenu Konvencije ili ozbiljno pitanje od opšteg značaja, prihvatilo je dva predmeta o slobodi izražavanja koja su mu upućena. Prvi, *Hurbain protiv Belgije* (presuda od 22. juna 2021., predstavka br. 57292/16; obraćanje prihvaćeno 11. oktobra 2021.) tiče se takozvanog 'prava na zaborav', a pokrenuo ga je urednik novina koji je bio prisiljen da anonimizira novinski izvještaj o saobraćajnoj nesreći u kojoj je jedna osoba poginula. U svojoj presudi od 22. juna 2021. godine, Treće odjeljenje Suda utvrdilo je da ovim nije povrijeđeno njegovo pravo na slobodu izražavanja. Drugi, *Sanchez protiv Francuske* (presuda od 2. septembra 2021., predstavka br. 45581/15; upućivanje Velikom vijeću prihvaćeno 17. januara 2022.), se tiče mjere do koje se političar može smatrati odgovornim za sadržaj koji drugi postavljaju na svojoj Facebook stranici. Peto odjeljenje Suda je 2. septembra 2021. godine zaključilo da osuda političara zbog neuklanjanja govora mržnje ne predstavlja povredu njegovog prava na slobodu izražavanja. Veliko vijeće Suda će sada razmotriti oba slučaja.

Konačno, jedna praktična napomena, čitaoci ovog biltena koji zastupaju podnosiocima predstavki pred Evropskim sudom za ljudska prava treba da znaju da, u skladu sa članovima 4. i 8. Protokola br. 15, koji je stupio na snagu 1. avgusta 2021., rok za podnošenje predstavki je smanjen sa 6 na 4 mjeseca nakon donošenja konačne presude u zemlji. Ovo se odnosi na sve slučajeve u kojima je konačna odluka u zemlji donijeta nakon 1. februara 2022.

Pregled najvažnijih predmeta iz oblasti prava na slobodu izražavanja

Biancardi protiv Italije, presuda od 25. novembra 2021., predstavka br. 77419/16

Činjenično stanje

U martu 2008. godine, podnosilac predstavke, glavni urednik onlajn novina, objavio je članak o tuči i ubodu nožem u lokalnom restoranu. U članku su navedeni naziv restorana, imena učesnika (dva brata, V.X. i U.X. i njihovi sinovi), kao i razni drugi detalji. U septembru 2010. godine V.X. i restoran su poslali službeno obavještenje podnosiocu predstavke tražeći da se članak ukloni sa interneta. Nije bilo odgovora i u oktobru su podnijeli tužbe protiv Google-a Italija (kasnije isključenog iz postupka) kao i protiv podnosioca predstavke. Na ročištu u maju 2011. godine, podnosilac predstavke je naveo da je deindeksirao članak. Domaći sud je smatrao da, iako nije bilo potrebe da se razmatra pritužba u vezi sa uklanjanjem članka, došlo je do povrede ugleda podnosioca zahtjeva tokom perioda u kojem je članak bio lako dostupan i svakom podnosiocu zahtjeva dodijelio 5.000 eura (EUR) za nematerijalnu štetu i 2.310 eura za troškove i izdatke. Sud je obrazložio da je članak bio dostupan od marta 2008. do maja 2011. godine i da su informacije bile lako dostupne traženjem imena podnosioca tužbe u pretraživaču. Žalba Vrhovnom sudu je odbačena.

Podnosilac predstavke se žalio Evropskom sudu za ljudska prava da mu je povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja.

Obrazloženje suda

Sud je primijetio da je srž ovog predmeta bio lak pristup članku na internetu tokom dužeg vremenskog perioda i činjenica da se on mogao pronaći pretraživanjem imena sudionika. Sud je ukratko razmotrio korišćenu tehniku terminologiju, objašnjavajući da „deindeksiranje“ (i slični izrazi „de-listing“ i „de-referenciranje“) označavaju uklanjanje određenih internet stranica iz rezultata pretraživanja. Takvo deindeksiranje može da uradi pretraživač, ali i novinski urednik, koristeći tehniku „neindeksiranja“. U ovom slučaju, zahtjev za deindeksiranje je upućen uredniku.

Sud je ponovio principe koji se obično primjenjuju u slučajevima kada se pravo na slobodu izražavanja balansira sa pravom na ugled, ali je zaključio da zbog dvije specifične karakteristike ovog slučaja – perioda u kojem je internetski članak ostao dostupan, te činjenice da se objava odnosila na privatno lice koje ne djeluje u javnom kontekstu – striktna primjena ovih kriterija bila bi neprikladna. Umjesto toga, Sud je odlučio da će razmotriti da li su nalazi domaćih sudova zasnovani na relevantnim i dovoljnim osnovama, s posebnim osvrtom na (i) koliko dugo je članak bio lako dostupan na internetu; (ii) osjetljivost informacija; i (iii) težinu sankcije izrečene podnosiocu predstavke.

Što se tiče prve tačke, Sud je konstatovao da, dok je krivični postupak u vezi tuče još uvijek bio u toku, članak nije ažuriran niti uklonjen, uprkos zvaničnom obaveštenju. Sud je, nakon toga,

utvrdio da se prema domaćem i međunarodnom precedentnom pravu relevantnost prava podnosioca predstavke na objavljivanje informacija smanjivala sa protokom vremena, dok su se interesi podnosioca predstavke da zaštiti svoj ugled povećali. Sud je takođe naglasio da treba uzeti u obzir osjetljivu prirodu podataka – krivični postupak. Sud je nadalje smatrao da se iznos dosuđene naknade ne može smatrati pretjeranim, s obzirom na okolnosti slučaja. Konačno, Evropski sud za ljudska prava je naglasio da u situaciji kada su nacionalne vlasti sprovele test ravnoteže između slobode izražavanja i prava na poštovanje privatnog života, bili bi potrebni jaki razlozi da bi Sud zamijenio svoje gledište stavom domaćih sudova. Iz svih ovih razloga, Sud je smatrao da odluka o naknadi štete koju su donijeli domaći sudovi nije povrijedila pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja.

Napomena: Iako nije utvrdio povredu prava na slobodu izražavanja, Sud naglašava da „podnosiocu predstavke nije nametnut zahtjev da trajno ukloni članak sa interneta“. Presuda se oslanja na ono što se može ispostaviti kao uticajno izdvojeno mišljenje sudije Pavlija u predmetu *Hurbain protiv Belgije*, presuda od 22. juna 2021., predstavka br. 57292/16 (predmet koji je prihvaćen za *upućivanje Velikom vijeću*). Dvije ključne tačke od interesa su način na koji predlaže nove kriterijume u slučajevima ‘prava na zaborav’ koji se ne uklapaju u uobičajeni test ravnoteže između privatnosti i slobode izražavanja (tzv. Von Hannover i srodni kriterijumi Axela Springera); i fokus na ‘deindeksiranje’ kao manje oštru mjeru za zaštitu interesa vezano za reputaciju. Međutim, obrazloženje Suda, koje se može okarakterisati kao donekle minimalističko, izazvalo je kritike. Kao prvo, u novom skupu kriterijuma Suda nedostaje razmatranje vrijednosti informacija iz ugla javnog interesa – što je obično centralni dio svakog predmeta po osnovu člana 10. Ova oblast prava će bez sumnje nastaviti da se razvija; sljedeće vjerovatno poglavlje je odluka Velikog vijeća u predmetu *Hurbain protiv Belgije* (ročište u tom slučaju, koje se odnosi na sudski nalog da se anonimizira članak u onlajn novinama objavljen dvadeset godina ranije, će biti održano 9. marta, a presuda se može očekivati kasnije ove godine).

Associazione Politica Nazionale Lista Marco Pannella i Radicali Italiani protiv Italije, presuda od 31. avgusta 2021., predstavka br. 20002/13, i Associazione Politica Nazionale Lista Marco Pannella protiv Italije, presuda od 31. avgusta 2021., predstavka br. 66984/14

Činjenično stanje

Podnosioci predstavki u ovim predmetima su politička udruženja. Prvi slučaj (predstavka br. 20002/13) odnosi se na ukidanje političkih televizijskih programa poznatih kao „političke platforme“; drugi slučaj (predstavka br. 66984/14) odnosio se na pritužbu da predstavnici jednog od udruženja nisu bili pozvani da se pojave u najvažnijim informativnim emisijama koje emituje javni emitter, RAI, kao i da kampanje i inicijative tog udruženja za podizanje svijesti nisu bile predstavljene.

U drugom slučaju, podnosilac predstavke je uložio zvaničnu žalbu Regulatornom tijelu za komunikacije, AGCOM. Ovo tijelo je odbilo žalbu uz obrazloženje da je udruženje zapravo uživalo dovoljno prisustvo slično kao i drugi politički pokreti koji nisu imali poslanika u parlamentu. Odluku AGCOM je poništio domaći sud, ne jednom već dva puta, a do trenutka kada je podnosilac predstavke pozvan na dotične televizijske programe prošlo je više od dvije godine i jedan od programa je bio otkazan. Nije ponuđeno vrijeme za emitovanje kao nadoknada za propušteno vrijeme.

Podnosioci predstavke su se žalili Evropskom sudu za ljudska prava zbog povrede njihovog prava na slobodu izražavanja.

Obrazloženje suda

Uvezi sa prvim predmetom (predstavka br. 20002/13), Sud je primijetio da je u italijanskom sistemu koji je bio na snazi prije nego što je ukinut, za organizovanje „političkih platformi“ na državnim kanalima bio potreban nalog parlamentarne komisije. Sud je konstato-

vao da sistem „političkih platformi“ datira iz ranih 1970-ih, kada su i društvo i mediji bili značajno drugačiji. Javnost više nije bila zainteresovana za ove emisije, koje su zamijenjene širim spektrom informativnih emisija koje su političkim strankama davale priliku da svoja mišljenja i ideje prenesu na drugačiji način. Podnosilac predstavke nije bila jedina grupa na koju je ovo uticalo: sve političke grupe i stranke koje su u njima učestvovala su bile podjednako pogođene. Sud je dalje primijetio da je zamjena ovih „političkih platformi“ dubljim političkim debatama dala RAI-ju veću uređivačku slobodu i pružila druge mogućnosti za prenošenje političkih ideja i mišljenja putem elektronskih medija. Prekid programa „političke platforme“ bio je dio sve većeg priznavanja uređivačke autonomije svakog kanala i nije narušio pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja.

Sud je, međutim, utvrdio povredu člana 13 (pravo na djelotvoran pravni lijek): prema italijanskom pravnom sistemu, nije pribavljena odluka parlamentarne komisije (koja izražava volju parlamenta) za grupe kao što je podnosilac predstavke.

U drugom slučaju (predstavka br. 66984/14), Sud je naveo da se podnosilac predstavke žalio Regulatornom tijelu za komunikacije, AGCOM, koje je u dva navrata odbilo da preduzme mjere, uprkos sudskim nalogima. Tek 2013. godine, nakon što je pred domaćim sudovima pokrenut drugi postupak zbog neizvršenja prve odluke, predstavnici podnosioca predstavke pozvani su u dvije TV emisije javnog emitera.

Sud je smatrao da je pristup AGCOM-a bio pretjerano formalistički. AGCOM je izvršio sveobuhvatnu procjenu prisustva udruženja podnosioca predstavke tokom svih emisija na dotičnim kanalima koje se bave aktualnostima, ne uzimajući u obzir vrijeme u kojem su programi prikazani ili njihovu popularnost. Sud je takođe uočio nesklad između obaveze javnog emitera da na uravnotežen način predstavlja različita politička mišljenja, sa jedne strane, i prakse prema kojoj grupe klasifikovane kao „politički subjekti“ imaju povlašćen pristup određenim programima o aktualnim temama, sa druge strane. Kao rezultat toga, udruženje podnosilac predstavke nije

učestvovalo u tri veoma popularna televizijska programa i našlo se efektivno marginalizovano u medijskom izvještavanju. U trenutku kada je podnosilac predstavke pozvan da učestvuje, ostala su samo dva programa, jer je treći bio otkazan. Nije ponuđeno alternativno vrijeme za emitovanje, a udruženje podnosilac predstavke na kraju se pojavilo samo u jednom od programa. Iz svih ovih razloga, Sud je utvrdio da je povrijeđeno pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja.³

Napomena: U oba slučaja, Sud je snažno istakao važnost pluralizma u elektronskim medijima, a posebno u javnoj radiodifuziji. Politički program je evoluirao od dana obezbjeđivanja „političkih platformi“ van izbornog perioda do priznavanja veće uređivačke slobode za javnog emitera (što Sud prepoznaje kao stalni proces) i omogućavanja političkim pokretima da predstave svoje ideje i mišljenja u političkim emisijama, informativnim emisijama i emisijama koje se bave aktualnostima. Međutim, ključno je da postoji pravičnost u zastupljenosti. Matematička formula koja računa vrijeme kao postotak ukupnog vremena emitovanja vjerovatno neće pomoći u postizanju ovog cilja, s obzirom na razlike u popularnosti različitih programa i doba dana u kojem se emituju. Svaki pristup koji rezultira de facto isključenjem ili marginalizacijom određenih političkih grupa ili pokreta vjerovatno će narušiti njihovo pravo na slobodu izražavanja.

Miroslava Todorova protiv Bugarske, presuda od 19. oktobra 2021., predstavka br. 40072/13

Činjenično stanje

U svojstvu predsjednice Bugarskog sindikata sudija, podnositeljica predstavke je često kritikovala disciplinski organ za pravosuđe, Vrhovni sudski savjet (VSS). Protiv nje je kolega sudija uložio pritužbu zbog kašnjenja

³ Sud je utvrdio da drugi podnosilac predstavke u predstavi br. 20002/13 nije pokazao da je bio direktno pogođen prekidom programa „političke platforme“ i odbio je ovu predstavku.

u donošenju presuda, a u kasnijim disciplinskim postupcima VSS je utvrdio da je podnositeljka predstavke odugovlačila sa donošenjem presuda ili davanjem obrazloženja u 57 predmeta, što predstavlja sistematsko neispunjavanje roko-va, pa je prvo izrekao smanjenje plate, a potom preporučio da se sudija razriješi. Njena žalba na smanjenje plate je na kraju odbačena; i iako je uspjela u postupku po žalbi na odluku o razrješenju, sankcionisana je degradiranjem u nižestepeni sud na period od dvije godine. Podnositeljka predstavke se žalila Evropskom sudu za ljudska prava zbog povrede prava na pravično suđenje, prava na poštovanje privatnog života, prava na slobodu izražavanja, prava na slobodu od diskriminacije, kao i zbog kršenja zabrane nametanja ograničenja prava u druge svrhe sem onih za koje su ta ograničenja propisana.

Obrazloženje suda

Sud nije utvrdio povredu prava podnositeljke predstavke na pravično suđenje ili njenog prava na poštovanje privatnog života. Uzimajući u obzir njenu pritužbu na osnovu člana 10., koji štiti pravo na slobodu izražavanja, Sud je mišljenja da je disciplinski postupak protiv podnositeljke predstavke bio vezan za njene izjave za javnost. To je značilo da su disciplinski postupak i sankcija izrečena njoj mogli imati zastrašujući efekat na podnositeljku predstavke, kao i na druge sudije. Iako je podnositeljka predstavke na kraju dobila postupak po žalbi zbog njenog razrješenja, prvobitni nalog za razrješenje stupio je na snagu odmah i ona je smijenjena sa funkcije na godinu dana.

Nadalje, Evropski sud za ljudska prava je smatrao da domaći sudovi svoje odluke nijesu potkrijepili relevantnim i dovoljnim razlozima koji objašnjavaju zašto su disciplinski postupak i izrečene sankcije bili neophodni i proporcionalni. Imajući u vidu fundamentalni značaj slobode izražavanja o pitanjima od javnog značaja, kao što su funkcionisanje pravosudnog sistema i potreba za zaštitom nezavisnosti sudstva, Sud je stoga utvrdio povredu prava podnositeljke predstavke na slobodu izražavanja.

Neuobičajeno je da je Sud utvrdio i povredu člana 18. Konvencije, koji zabranjuje ograničavanje prava u druge svrhe osim onih za koje su ona propisana. Primijetio je da je to osnovni aspekt ovog predmeta. Sud je ukazao da je bilo kontroverzi između Bugarskog sindikata sudija i izvršne vlasti: ministar unutrašnjih poslova je dao izjave za štampu u kojima je targetirao i kritikovao podnositeljku predstavke. Vrhovni sudski savjet je posebno oštro kritikovao podnositeljku predstavke, a široki djelovi bugarske i međunarodne javnosti primijetili su izuzetnu oštrinu i nesrazmjernu prirodu prvobitne sankcije razrješenja. Nijedna od izjava koje je podnositeljka predstavke dala nije bila nezakonita ili nespojiva sa etičkim kodeksom sudija, a alarmantno je da je disciplinski postupak korišten za odmazdu protiv nje. Uzimajući u obzir sve činjenice u predmetu, Sud je utvrdio da je glavni cilj disciplinskog postupka bio kažnjavanje i zastrašivanje podnositeljke predstavke, što predstavlja povredu člana 18., zajedno sa članom 10.

Sud nije utvrdio posebnu povredu prava po osnovu člana 14 (pravo na slobodu od diskriminacije u uživanju prava).

Napomena: Od pripadnika pravosuđa se očekuje da budu umjereni u svojim izjavama, posebno ako se njihov autoritet ili nezavisnost mogu dovesti u pitanje (vidi *Wille protiv Lihtenštajna*, presuda od 28. oktobra 1999., predstavka br. 28396/95), ali kako je Sud primijetio, ništa u izjavama podnositeljke predstavke nije bilo nezakonito ili neetično. Iako je Sud utvrdio da je zaista bilo kašnjenja u izradi nekih presuda, izrečena sankcija bila je neobično oštra. Ovo je dovelo do toga da je Sud utvrdio povredu člana 18: ukratko, to znači da je ograničenje koje je navodno nametnuto u jednu svrhu zapravo služilo nelegitimnom cilju (u ovom slučaju kažnjavanju sudije i davanju primjera drugima). Povrede člana 18. ukazuju na ozbiljan propust u vladavini prava, a ovom presudom Bugarska se pridružuje maloj grupi zemalja za koje je utvrđeno da su povrijedile ovu odredbu (ostale su Azerbejdžan (sa jedanaest povreda), Gruzija, Rusija, Turska, i Ukrajina (sa po dvije ili tri povrede) i Republika Moldavija (sa jednom povredom). Ovo bi trebalo da bude razlog za veliku zabrinutost i može se očekivati da će Komitet Savjeta

Evrope za izvršenje presuda staviti ovaj predmet pod pojačan nadzor.

Standard Verlagsgesellschaft MbH protiv Austrije (br. 3), presuda od 7. decembra 2021., predstavka br. 39378/15

Činjenično stanje

Podnosilac predstavke je izdavač novina i online portala koji sadrži članke i forume za diskusiju. Prilikom registracije kao korisnika na web stranici, što omogućava komentisanje članaka, lica su dužna da navedu svoja imena i e-mail adrese, a postoji i mogućnost da navedu svoju poštansku adresu. Na web stranici je jasno navedeno da će kompanija koja je podnosilac predstavke otkriti ove informacije samo ako je to obavezna da učini po zakonu. Moderatori su pregledali oko 6.000 komentara dnevno, brisali mnoge, a kompanija je dostavila podatke o korisnicima nadležnim organima kada je bilo jasno da su prava povrijeđena.

Dva članka o političarima izazvala su negativne komentare. Jedan je pomenuo „korumpirani političari-šupci zaboravljaju, [ali] mi ne. IZBORNI DAN JE DAN ZA NAPLATU!!!!!!“; drugi je sugerisao da je političku stranku trebalo „zabraniti zbog njihovog nacističkog preporoda“; a treći je rekao: „[da] nismo stalno pogrešno shvatali [značenje] slobode izražavanja i da su potkopavanje našeg ustava i destabilizacija našeg oblika vlasti posljedično kažnjivi – ili barem, da su [anti-mafijski] zakoni] se bar jednom primijenili na ekstremno desničarsku scenu u Austriji – tada bi [HK] bio jedan od najvećih kriminalaca u Drugoj Republici“.

Nakon pritužbi, komentari su izbrisani, ali je kompanija odbila da otkrije identitet komentatora. Domaći sudovi naložili su objavljivanje podataka o korisnicima, navodeći da političke stranke i političari koji su kritikovani u komentarima imaju prevladajući interes da se ove informacije objelodane. Podnosilac predstavke se žalio Evropskom sudu za ljudska prava, tvrdeći da nalog za otkrivanje ličnih podataka korisnika njegovog portala

predstavlja povredu njegovog prava na slobodu izražavanja.

Obrazloženje suda

Sud posvećuje značajnu raspravu pitanju da li je bilo miješanja u pravo na slobodu izražavanja kompanije podnosioca predstavke na čijoj su internet stranici objavljeni komentari. Utvrdio je da, iako se komentatori ne mogu smatrati „izvorima“, kako je podnosilac predstavke tvrdio, ipak postoji snažna veza između objavljivanja članaka od strane podnosioca predstavke i komentara koje su oni privukli. Generalna funkcija podnosioca predstavke bila je da dalje otvori diskusiju i da širi ideje i informacije u vezi sa temama od javnog interesa, a obaveza otkrivanja korisničkih informacija imala bi odvratajući efekat na javnu raspravu. Sud je ponovio da je pravo na anonimnost, iako nije apsolutno, posljedica prava na slobodu izražavanja: ono predstavlja važan način izbjegavanja odmazde ili neželjene pažnje i promoviše slobodan protok mišljenja, ideja i informacija. Ova anonimnost ne bi bila djelotvorna ako kompanija podnosilac predstavke ne bi mogla da je brani; a naredba o ukidanju anonimnosti je zbog toga ugrozila pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja.

Nakon uobičajenog ‘trodjelnog testa’, Sud je zaključio da je miješanje bilo propisano zakonom radi legitimnog cilja zaštite ugleda drugih; zatim je razmatrao da li je miješanje bilo „neophodno u demokratskom društvu“. Sud je konstatovao da sporni komentari nisu predstavljali ni govor mržnje ni podsticanje na nasilje, te da su se odnosili na dva političara i političku partiju u političkoj debati od javnog interesa. Trebalo je da domaći sudovi izbalansiraju suprotstavljene interese ugleda i slobode izražavanja. Oni to nisu učinili, i nisu dali nikakve razloge zašto su interesi vezano za ugled tužitelja nadmašili interese podnosioca predstavke da sačuva tajnost identiteta svojih korisnika. Za balansiranje u postupcima koji se odnose na otkrivanje korisničkih podataka, *prima facie* analiza može biti dovoljna, ali čak i to zahtijeva barem neko obrazloženje. Propust sudova da to učine povrijedio je pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja.

Napomena: Ovaj predmet je prvi koji eksplicitno razmatra da li zahtijevanje od onlajn medija da otkrije korisničke podatke predstavlja miješanje u pravo na slobodu izražavanja [u prethodnim predmetima – *Delfi AS protiv Estonije [Vv]*, presuda od 16. juna 2015., predstavka br. 64569/09, i *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete i Index.hu Zrt protiv Mađarske*, presuda od 2. februara 2016., predstavka br. 22947/13 – ta tema nije pomenuta). Ovdje Sud smatra da je onlajn forum sastavni dio rada podnosioca predstavke u oblasti onlajn vijesti: on poziva svoje čitaoce da daju komentare, obezbjeđuje proces registracije i moderira veliki broj komentara (zaista je izbrisao dotične komentare nakon što je primio pritužbe na njih). Na domaćem nivou, kompanija podnosilac predstavke pokušala je da se osloni na argumente zaštite izvora kako bi spriječila obelodanjivanje. To je propalo pred domaćim sudovima, a ni Evropski sud za ljudska prava nije prihvatio taj pristup obrazloženju, već je umjesto toga smatrao da integrisani pristup medijske kuće komentarima i novinskim člancima, zajedno sa značajem anonimnosti znači da se ta medijska kuća može pozvati na pravo na slobodu izražavanja kako bi se oduprla otkrivanju korisničkih podataka. Istovremeno, Sud ne postavlja visoku granicu za objelodanjivanje, naglašavajući da „za balansiranje u postupcima koji se odnose na otkrivanje korisničkih podataka, prima facie analiza može biti dovoljna“. Ali Sud dalje kaže: „čak i prima facie ispitivanje zahtijeva određeno rezonovanje i balansiranje.“ Sudija Eicke je imao izdvojeno mišljenje po pitanju prihvatljivosti, raspravljajući o pravu EU (svakako je tačno da ova presuda postavlja pitanja) i upozoravajući na mogući negativan uticaj na mogućnost žrtava uvredljivih postova da ostvare pristup pravdi.

Vedat Şorli protiv Turske, presuda od 19. oktobra 2021., predstavka br. 42048/19

Činjenično stanje

Podnosilac predstavke je osuđen na 11 mjeseci i 20 dana zatvora uslovne kazne za period od pet godina (što znači da ako

podnosilac predstavke ne poćini krivićno djelo sa umišljajem u tom periodu, presuda će biti ukinuta) zbog vrijeđanja predsjednika u dvije fejsbuk objave. U istražnom zatvoru je proveo dva mjeseca i dva dana.

Prva objava na Facebooku bila je karikatura koja prikazuje tadašnjeg amerićkog predsjednika Baracka Obamu kako ljubi predsjednika Turske, prikazanog u ženskoj haljini, sa natpisom „Hoćeš li registrovati vlasništvo nad Sirijom na moje ime, moj dragi mužu?“ U drugom postu prikazane su fotografije predsjednika Turske uz sljedeći komentar: „Neka vaša krvlju potpomognuta moć bude zakopana u dubinama zemlje/ Neka stolice za koje se držite uzimajući živote budu zakopane u dubinama zemlje/ Neka luksuzni životi koje vodite zahvaljujući ukradenim snovima budu zakopani u dubinama zemlje/ Neka vaše predsjedavanje, vaša moć i vaše ambicije budu zakopane u dubinama zemlje.“

Žalbe podnosioca predstavke u zemlji bile su bezuspješne; žalio se Evropskom sudu za ljudska prava zbog povrede prava na slobodu izražavanja.

Obrazloženje suda

Sud je primijetio da je podnosilac predstavke osuđen na osnovu odredbe Krivićnog zakonika koja pruža viši stepen zaštite predsjedniku Republike nego drugima i koja je predviđa strožije kazne. Sud je ponovio da je u brojnim prethodnim predmetima, protiv Turske, ali i drugih zemalja, presudio da takvi zakoni nisu u s *protiv Španije*, presuda od 6. novembra 2018., predstavka br. 2034/07; *Artun i Güvener protiv Turske*, presuda od 26. juna 2007., predstavka br. 75510/01).

Sud je dalje razmatrao oštru krivićnu kaznu izrećenu podnosiocu predstavke. Ponovio je da osobe koje predstavljaju državne institucije moraju pokazati suzdržanost u pribjegavanju krivićnom postupku kada je u pitanju zaštita njihovog ugleda. Sud je naglasio da čak i kada je izrećena sankcija najblaža moguća, kao što je osuđujuća presuda sa uslovnom kaznom ili simbolićna novćana kazna od samo 1 €, ona ipak predstavlja krivićnu

sankciju. Sud je naglasio odvrćajući efekat koji krivične sankcije imaju na pravo na slobodu izražavanja. Osvrćući se na činjenice ovog slučaja, Sud je smatrao da nije bilo nikakvog opravdanja za određivanje policijskog i istražnog pritvora podnosiocu predstavke, niti za izricanje bilo kakve krivične sankcije, te je utvrdio povredu prava na slobodu izražavanja.

Sud je zatim razmotrio član 46. Konvencije, koji predviđa da se države moraju pridržavati presuda. Napominjući da je korijen ovog slučaja u odredbi krivičnog zakona kojom se definiše pojačana zaštita ugleda šefa države, Sud je smatrao da bi reforma ovog zakona kako bi se uskladio sa članom 10. Konvencije bila prikladna.

Napomena: Vrijeđanje šefa države je krivično djelo u nizu evropskih zemalja. Čak i ako su krivična gonjenja rijetka, takvi zakoni imaju odvrćajući efekat na pravo na slobodu izražavanja i, kako kaže Sud, „nisu, u principu, u skladu s duhom Konvencije“. Sud takođe ističe potrebu krajnje suzdržanosti u korištenju krivičnog zakona radi zaštite ugleda javnih zvaničnika, ističući da je čak i blaga sankcija i dalje krivična presuda. Sud je i ranije iznosio oba ova stava (vidi slučajeve navedene u sažetku predmeta, gore), a Komitet ministara Savjeta Evrope je izdao Deklaraciju pozivajući na isto još 2004. godine ([Deklaracija o slobodi političke debate u medijima](#), usvojena 12. februara 2004.), ali je reforma zakona spora. Zaključak Suda prema članu 46. da bi reforma zakona bila prikladna naglašava hitnost potrebne reforme i to treba da primijete i druge države koje još uvijek imaju slične zakone na snazi.

[Rovshan Hajiyev protiv Azerbejdžana, presuda od 9. decembra 2021., Predstavke br. 19925/12 i 47532/13](#)

Činjenično stanje

Podnosilac predstavke, urednik nacionalnih novina, dostavio je dva zahtjeva za pristup informacijama u vezi sa mogućim prijetnjama po javno zdravlje i životnu sredinu koje

predstavlja vojna radarska stanica iz sovjetskog doba u Azerbejdžanu, kojom je do 2012. godine upravljala Rusija. Nezavisne studije su sugerisale da je stanica izazvala ozbiljne probleme po pitanju javnog zdravlja i predsjednik Azerbejdžana je imenovao dvije komisije za procjenu ovih rizika, 2001. i 2003. godine. Podnosilac predstavke je 2010. godine pitao Ministarstvo zdravlja da li su komisije i dalje aktivne i koji izvještaj(i) su sačinjeni. Obaviješten je da je izvještaj zaista sačinjen i prosljeđen Kabinetu ministara, ali da on više nije u posjedu ministarstva i da se ne može dostaviti. Pokušaji sudskim putem da se primora na izradu izvještaja bili su uzaludni. Podnosilac predstavke je podnio poseban zahtjev Kabinetu ministara, koji nije dao odgovor. „Nedavanje odgovora“ su podržali sudovi koji su tvrdili da prema zakonu o pristupu informacijama Azerbejdžana ne postoji obaveza objelodanjivanja izvještaja komisija koji su pripremljeni za određenu svrhu. Podnosilac predstavke se žalio Evropskom sudu za ljudska prava pozivajući se na povredu njegovog prava na slobodu izražavanja.

Obrazloženje suda

Sud je prvo razmotrio da li je predmet prihvatljiv. Naglasio je da pravo na pristup informacijama koje posjeduje javni organ može nastati prema članu 10. kada je tražena informacija ključna za ostvarivanje prava na slobodu izražavanja. Kriterijumi koji se primjenjuju u takvim slučajevima su (a) svrha zahtjeva za informacijama; (b) prirodu traženih informacija; (c) uloga podnosioca zahtjeva; i (d) da li su tražene informacije spremne i dostupne. Sud je primijetio da je podnosilac predstavke bio novinar i da je izričito obavijestio nadležne državne organe da su mu informacije potrebne za njegov novinarski rad. Sud je naveo da je priroda informacija očigledno od opšteg javnog značaja, te da je izvještaj o kojem je riječ, u principu, spreman i dostupan. Stavljanje izvještaja na raspolaganje ne bi trebalo da predstavlja nikakve praktične poteškoće ili nerazuman teret za dotične organe. Član 10. je stoga bio primjenjiv; odbijanje je predstavljalo miješanje u prava podnosioca predstavke.

Razmatrajući da li bi odbijanje moglo biti opravdano, Sud se usredsredio na to da li je ono „propisano zakonom“, kao što se zahtijeva u članu 10(2) Konvencije. Uzimajući u obzir, prvo, zakonitost odgovora Ministarstva zdravlja, Sud je konstatovao da se domaći sudovi nisu bavili pitanjem da li je on bio u skladu sa nacionalnim zakonom (koje zahtijeva od Ministarstva, ako istinski nije imalo izvještaj ali je znalo koji ga državni organ ima, da proslijedi zahtjev na sopstvenu inicijativu). Što se tiče nedostavljanja odgovora Kabineta ministara, to je takođe predstavljalo kršenje domaćeg zakona koji je nalagao da se odbijanje da se omogući pristup informacijama dostavi u pisanoj formi i na obrazložen način. Domaći sudovi nisu odgovorili na ove nedostatke. Sud je nadalje smatrao da je oslanjanje domaćih sudova na odredbu domaćeg zakona koja ne zahtijeva proaktivno objavljivanje izvještaja komisija formiranih u određenu svrhu bilo očigledno nerazumno: ova odredba nije imala za cilj ograničavanje pristupa informacijama u posjedu države. Naprotiv, ova odredba olakšava taj pristup informacijama tako što od vlasnika informacija zahtijeva da široj javnosti otkriju određene vrste često traženih informacija. Pristup informacijama koje ne pripadaju tipovima koji su posebno navedeni u ovoj odredbi mogao se tražiti od slučaja do slučaja, putem zahtjeva kao što je onaj koji je dostavio podnosilac predstavke. Stoga nije postojao pravni osnov za uskraćivanje informacija, što je dovelo do povrede prava podnosioca predstavke na slobodu izražavanja.

Napomena: Podnosilac predstavke se našao u tzv. „Kafkinoj situaciji“ u kojoj je Ministarstvo zdravlja poricalo da još uvijek ima izvještaj; Kabinet ministara koji je imao izvještaj odbio je da odgovori; a domaći sudovi su bez razmatranja podržali nepostupanje državnih institucija kroz, prema riječima Evropskog suda za ljudska prava, „očigledno nerazumno tumačenje i primjenu domaćeg zakona“. Nekada je bilo prilično rijetko da Sud utvrdi povredu prava na slobodu izražavanja na osnovu toga što miješanje nije „propisano zakonom“ (takvi slučajevi gotovo uvijek ukazuju na prilično fundamentalne propuste u vladavini prava). Međutim, u posljednje četiri godine, Sud je utvrdio takve povrede u 44 slučaja, pri čemu su samo Rusija i Turska ove povrede vršile češće nego Azerbejdžan. Nekoliko mjeseci prije ove presude, isto odjeljenje Suda je protivzakonito hapšenje, pritvaranje i osudu opozicionih aktivista zbog distribuiranja antivladinih letaka okarakterisalo kao „flagrantan proizvoljni čin i negaciju same suštine slobode izražavanja“ (*Hasanov i Majidli protiv Azerbejdžana*, presuda od 7. oktobra 2021. godine, predstavka br. 9626/14 i 9717/14).

Dubinska analiza odabranih predmeta

Association ACCEPT i ostali protiv Rumunije, presuda od 1. juna 2021., predstavka br. 19237/16

Činjenično stanje

Podnosioci predstavke su neprofitno udruženje koje promoviše interese lezbejki, homoseksualaca, biseksualnih i transrodnih (LGBT) osoba u Rumuniji i pet rumunjskih državljana. Tokom „Mjeseca LGBT istorije“ ovog udruženja u februaru 2013. godine, u Nacionalnom muzeju rumunjskih seljaka održana je projekcija filma o istopolnoj porodici. Ostalih pet podnosilaca predstavke je prisustvovalo projekciji. Projekciju je trebalo da prati diskusija među prisutnima, inspirisana filmom, o pravima istopolnih porodica. Prije događaja, podnosilac predstavke je saznao da se na društvenim mrežama odvija „onlajn mobilizacija“ koja poziva na kontrademonstraciju tokom projekcije u Muzeju. Udruženje podnosilac predstavke zatražilo je policijsku zaštitu i deset policajaca, kojima se pridružio tim od sedam žandarma koje je upozorio direktor Muzeja, bili su postavljeni u hodniku ispred sale za projekcije.

Projekciji je prisustvovalo dvadesetak ljudi, od kojih je većina bila pozvana. Neposredno prije početka projekcije, ušla je grupa od pedesetak lica, od kojih su neki nosili jarbol za zastave, uzvičući opaske poput „smrt homoseksualcima“, „pederi“, „smeće jedno“, te vrijeđajući i prijetivši prisutnima. Neki od njih su isticali fašističke i ksenofobične natpise i mahali zastavom krajnje desničarske stranke. Činilo se da su uljezi povezani sa ekstremno desničarskim pokretom koji se

otvoreno protivi, između ostalog, istopolnim brakovima i istopolnim usvajanjima. Organizatori su alarmirali policajce koji su bili stacionirani ispred sale za projekcije. Oni su ušli, zaplenili neke zastave i potom izašli iz prostorije, uprkos zahtjevu organizatora da ostanu. Uljezi su tada blokirali projektor, prisiljavajući organizatore da zaustave projekciju. Kada su ljudi počeli da napuštaju prostoriju, policajci stacionirani u hodniku provjerili su lične dokumente dvadeset i devet osoba, većinom iz grupe koja se protivila projekciji filma.

Udruženje podnosilac predstavke se 5. marta 2013. godine žalilo policiji na incident, tvrdeći da se radilo o podsticanju na diskriminaciju, zloupotrebi položaja ograničavanjem prava i isticanju fašističkih, rasističkih ili ksenofobičnih simbola u javnosti. Istraga je otvorena i konačno zatvorena u novembru 2017. godine, bez preduzetih radnji. Nekoliko pritužbi podnosilaca predstavke sudovima bilo je uzaludno.

Obrazloženje suda

Podnosioci predstavke su se žalili Evropskom sudu za ljudska prava na povredu prava na poštovanje privatnog života, prava na slobodu okupljanja i prava na slobodu od diskriminacije (prema članovima 8, 11. i 14. Konvencije i čl. 1 Protokola br. 12 uz Konvenciju).

Sud je ponovio dužnost vlasti da spriječe zločine iz mržnje (bilo da se radi o fizičkim napadima ili verbalnom zlostavljanju) i da istraže postojanje svakog mogućeg diskriminatornog motiva koji stoji iza nasilja. Razmatrajući slučaj prema članovima 8. i 14., koji štite pravo na poštovanje privat-

nog života i pravo na nediskriminatorno uživanje prava iz Konvencije, Sud je ponovio da države moraju imati uspostavljen sistem krivičnog prava koji predstavlja djelotvorno odvracanje od djelovanja privatnih osoba kojima se krše osnovni aspekti privatnog života. Ovo uključuje uvođenje djelotvornih krivičnih sankcija protiv govora mržnje i podsticanja na nasilje. Pored toga, države su dužne da štite od govora mržnje, kao i da istraže slučajeve govora mržnje.

U pogledu obaveze zaštite, Sud je konstatovao da su policajci i žandarmi bili prisutni u dovoljnom broju od početka incidenta. Nisu bili nadvladani, niti su uhvaćeni nespremni. Međutim, ostali su izvan sale bioskopa, gdje se incident razvijao, i u velikoj mjeri se uzdržali od intervencije kako bi deeskalirali situaciju, uprkos tome što su ih organizatori pozvali da to učine. Kada su intervenisali, nisu to učinili na djelotvoran način, i nisu spriječili uljeze u maltretiranju i vrijeđanju pojedinačnih podnosilaca predstavke. Sud je utvrdio da se čini da odluka vlasti da ostanu po strani uprkos tome što su bili svjesni sadržaja izgovorenih uvreda ukazuje na određenu pristrasnost protiv homoseksualaca, što je prožimalo i njihovo naknadno izvještavanje o incidentu u bioskopu: policijski izvještaji opisuju incident na način koji potpuno ignoriše homofobiju. Vlasti stoga nisu izvršile svoju dužnost da zaštite podnosiocima predstavke u uživanju njihovih prava bez diskriminacije.

Što se tiče obaveze sprovođenja istrage, Sud je konstatovao da je, uprkos prisustvu policije i podnesenoj prijavi u roku od dvije sedmice od incidenta, tužilaštvu trebalo godinu dana da efektivno započne istragu i još tri i po godine da je zatvori. Sud smatra da takav protok vremena može ne samo da podrije istragu, već i da definitivno ugrozi njene šanse da se ikada završi. Iako je istraga trebala da bude laka, Sud je konstatovao da tužilaštvo nikada nije zvanično optužilo nikoga od uljeza. Lokalne vlasti su zaključile da riječi „smrt homoseksualcima“ ne predstavljaju govor mržnje koji se može procesuirati i uopšte nisu uzele u obzir homofobičnu prirodu prijetnji i uvreda. Verbalno zlostavljanje koje su podnosioci predstavke pretrpjeli nazvano je samo „razgovo-

rima“ ili „razmjenom mišljenja“. Štaviše, domaće vlasti nisu uzele u obzir da je organizacija koja je, kako se čini, stajala iza napada, ozloglašena po protivljenju homoseksualnim odnosima. Ovo nepreduzimanje razumnih koraka predstavljalo je kršenje obaveze nadležnih organa da istraže homofobične napade.

Razmatrajući pravo na slobodu okupljanja, Sud je ponovio da ono zahtijeva od država da osiguraju da demonstranti mogu održati demonstracije ili skup bez straha da će biti izloženi nasilju – čak i ako okupljanje može iznervirati ili uvrijediti osobe koje se protive idejama ili stavovima koje te demonstracije promovišu. To se odnosi i na privatna i na javna okupljanja. Prava, efektivna sloboda mirnog okupljanja ne može se svesti na puku dužnost države da se ne miješa. Primjenjujući ove principe na predmet, i ističući iste propuste policije koje je identifikovao u okviru obrazloženja po osnovu člana 8./člana 14., sažetog u prethodnom tekstu, Sud je zaključio da očigledan propust vlasti da zaštite podnosiocima predstavke predstavlja povredu njihovog prava na slobodu okupljanja. Činjenica da je udruženje na kraju prekinulo samu projekciju i odlučilo da je održi kasnije nije promijenila zaključak Suda. Vlasti su bile u obavezi da koriste sva raspoloživa sredstva kako bi osigurale poštovanje prava podnosilaca predstavke na mirno okupljanje.

Opšti komentari

Ovaj predmet pokreće dva važna pitanja: (1) dužnost države da preduzme mjere protiv govora mržnje i (2) dužnost države da preduzme korake da omogući pravo na slobodu okupljanja bez nasilnog protesta.

Što se tiče drugog, dužnost države da preduzme korake kako bi omogućila djelotvorno uživanje prava je do sada dobro utvrđena (vidjeti, između ostalog, presudu Suda u predmetu *Identoba i drugi protiv Gruzije*, presuda od 12. maja 2015., predstavka broj 73235/12).

Što se tiče prvog, Sud sve jasnije stavlja do znanja da član 8. zahtijeva od država da djeluju odlučno i djelotvorno kako bi zaštitile pojedince ili gru-

pe od govora mržnje: „Svaki negativni stereotip grupe, kada dostigne određeni nivo, može uticati na osjećaj identiteta grupe i osjećaj vlastite vrijednosti i samopouzdanja članova grupe. U tom smislu se može smatrati da utiče na privatni život članova grupe... Činovi nasilja kao što su... verbalne prijetnje mogu zahtijevati od država da usvoje adekvatne pozitivne mjere u sferi krivično-pravne zaštite. Sve viši standard koji se zahtijeva u oblasti zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda, shodno tome i neizbježno zahtijeva veću čvrstinu u procjeni povreda osnovnih vrednosti demokratskih društava” (*RB protiv Mađarske*, presuda od 12. aprila 2016, predstavka br. 64602/12, stav 78, 83). Ovo se odnosi na govor mržnje koji je motivisan homofobijom, kao i na rasistički, nacionalistički, vjerski, etnički i mizoginistički govor mržnje. U predmetu *Beizaras i Levickas protiv Litvanije* (predstavka br. 41288/15, presuda od 14. januara 2020.), Sud je konstatovao da zbog lakoće s kojom onlajn objave mogu postati viralne, „čak i objavljivanje jednog komentara mržnje [je] dovoljno da se shvati ozbiljno”. S obzirom na proliferaciju mržnje na internetu, može se očekivati da će Sudu doći više slučajeva, koje će pokrenuti ili pojedinci osuđeni za govor mržnje ili oni koji su na meti tog govora mržnje, što će omogućiti Sudu da detaljnije razradi svoju jurisprudenciju i usmjeri države kako da koriste krivično pravo za zaštitu ljudskih prava. Jedan takav slučaj, kao što je navedeno u uvodu ovog biltena, trenutno je pred Velikim vijećem: njegova presuda u predmetu *Sanchez protiv Francuske* postaviće važan standard u odnosu na dužnost političara da ukloni govor mržnje sa svojih fejsbuk stranica.

Dareskizb protiv Jermenije, presuda od 21. septembra 2021., predstavka br. 61737/08

Činjenično stanje

Podnosilac predstavke je izdavač dnevnih novina „Haykakan Zhamanak” (Armenian Times), za koje se znalo da politički naginju tadašnjoj političkoj opoziciji. Njegova pred-

stavka se odnosi na zabranu objavljivanja izdatu u kontekstu vanrednog stanja.

Godine 2008., prije objavljivanja rezultata predsjedničkih izbora, opozicioni kandidat pozvao je pristalice da se okupe u centru glavnog grada Jermenije, Jerevanu. Hiljade ljudi su se odazvale i podigle polu-stalni kamp. Nakon devet dana protesta, trg na kojem se nalazio kamp je očišćen i zapečaćen. Protest se potom preselio u drugu oblast, gde je došlo do nasilnih sukoba sa policajcima, koji su rezultirali sa deset smrtnih ishoda i velikim broja povrijeđenih. Proglašeno je vanredno stanje na period od 20 dana, što je uključivalo i ograničenja nametnuta medijima. Jermenija je dostavila notu Savjetu Evrope u kojoj se navodi da će, za vrijeme trajanja vanrednog stanja, derogirati ili ograničiti primjenu niza prava iz Evropske konvencije o ljudskim pravima, uključujući pravo na slobodu izražavanja. Jedne noći službenici nacionalne bezbjednosti spriječili su štampanje novina podnosioca predstavke bez navođenja razloga za to. Podnosilac predstavke nije pokušavao da štampa svoje novine narednih devet dana, kada je predsjednik Jermenije izmijenio svoju prvobitnu uredbu, što je rezultiralo „zabranom objavljivanja ili širenja od strane masovnih medija očigledno lažnih ili destabilizujućih informacija o državnim i unutrašnjim pitanjima, ili poziva na učešće u nedozvoljenim (ilegalnim) aktivnostima, kao i objavljivanja i širenja takvih informacija i poziva na bilo koji drugi način i u nekoj drugoj formi”. Medijska kuća je pokušala da ponovo objavi izdanje novina, što su spriječili službenici nacionalne bezbjednosti. Sedmicu kasnije, nakon ukidanja vanrednog stanja, ponovo je počelo štampanje novina.

Podnosilac predstavke se žalio nacionalnim sudovima na postupke službenika nacionalne bezbjednosti; da se odredbe koje to omogućavaju, a posebno predsjednički dekret, proglaše neustavnim; i tražio je nadoknadu štete. Upravni sud je odbio da razmotri predmet tvrdeći da nije nadležan, a i žalba na takvu odluku nije dala rezultate iz istog razloga. Ustavni sud je odbio da razmatra predmet tvrdeći da podnosilac predstavke nema osnov. Podnosilac predstavke se potom žalio Evropskom sudu za ljudska prava.

Obrazloženje suda

Sud je prvo razmotrio izjavu Jermenije da će, za vrijeme trajanja vanrednog stanja, derogirati ili ograničiti primjenu prava na slobodu izražavanja. Prema članu 15. Konvencije, države imaju pravo, u vrijeme rata ili vanrednog stanja koje prijete životu nacije, da preduzmju mjere kojima derogiraju svoje obaveze po osnovu Konvencije, pod uslovom da su takve mjere strogo proporcionalne potrebi u datoj situaciji i da nisu u suprotnosti sa drugim obavezama po osnovu međunarodnog prava. Države nemaju neograničeno diskreciono pravo po ovom pitanju: Sud može odlučiti da li su države prekoračile mjere koje su striktno potrebne u uslovima krize. Sud je ponovio da prirodno i uobičajeno značenje riječi „druga javna vanredna situacija koja prijete životu nacije” podrazumijeva „izuzetnu kriznu ili vanrednu situaciju koja utiče na cjelokupno stanovništvo i predstavlja prijetnju za organizovani život zajednice koja čini državu”. Da bi se opravdala derogacija, vanredna situacija treba da bude stvarna ili neminovna; trebalo bi da utiče na cjelokupnu naciju u toj mjeri da se ugrožava nastavak organizovanog života zajednice; a kriza ili opasnost treba da bude izuzetna, u tom obimu da su uobičajene mjere ili ograničenja, dozvoljena Konvencijom radi očuvanja javne bezbjednosti, zdravlja i reda, očigledno neadekvatna.

Primjenjujući ove kriterijume na situaciju, Sud je primijetio da su predmetni događaji kulminacija desetodnevnih mirnih protesta nakon predsjedničkih izbora za koje su mnogi vjerovali da su bili manjkavi. Nije bilo naznaka nasilja, niti da su demonstranti prvi napali policiju; naprotiv, vjerodostojni izvještaji su ukazivali na to da je policija koristila neopravdanu i prekomjernu silu protiv demonstranata (o kojoj je raspravljao Sud u predmetu *Mushegh Saghatelyan protiv Jermenije*, presuda od 20. septembra 2018., predstavka br. 23086/08). Iako je Sud priznao da su tenzije rastle, nije bilo dokaza o planiranim i organizovanim neredima ili pokušaju državnog udara. Okupljanja su uglavnom ostala mirna, a nasilje su činile male grupe demonstranata koristeći improvizovane predmete, a ne vatreno ili slično oružje. Nije

bilo dokaza da je bilo koji od smrtnih ishoda nastao kao rezultat aktivnosti demonstranata. Sud je zaključio da nema dokaza da se demonstracije opozicije mogu okarakterisati kao vanredna situacija koja „ugrožava život nacije”, niti da predstavljaju situaciju koja opravdava derogaciju. Stoga je utvrdio da je derogacija nevažeća.

Osvrćući se na zabranu izdavanja novina, Sud je konstatovao da je objavljivanje novina spriječeno uprkos tome što njihov sadržaj ne uključuje govor mržnje ili podsticanje nemira; činilo se da su ograničenja primijenjena samo zato što su novine bile kritične prema vlastima. Ta ograničenja su suprotna samoj svrsi člana 10. Konvencije i nisu bila neophodna u demokratskom društvu. Sud je nadalje konstatovao da je odbijanje domaćih sudova da razmotre pritužbu podnosioca predstavke narušilo samu suštinu prava kompanije podnosioca predstavke na pristup sudu, što predstavlja povredu člana 6. Konvencije.

Opšti komentari

Ovo je važna odluka (registrovana je kao „ključni slučaj” u onlajn bazi podataka Suda) koja ukazuje da države ne smiju olako uvesti vanredno stanje: vladavina prava se primjenjuje čak i kada u zemlji vlada nered ili nasilje. Kako se navodi u presudi, Sud je već razmatrao i druge predmete iz istog perioda, utvrđujući povrede prava na slobodu, slobodu izražavanja i slobodu udruživanja u slučajevima u kojima su protesti prekinuti, a demonstranti uhapšeni (pored *Mushegh Saghatelyan protiv Jermenije*, vidi, na primjer, i *Myasnik Malkhasyan protiv Jermenije*, presuda od 15. oktobra 2020., predstavka br. 49020/08). Ovaj predmet je bio prvi u kojem je eksplicitno razmatrana derogacija od strane Jermenije po osnovu člana 15., na osnovu koje je donijet dekret da masovni mediji mogu objavljivati samo zvanične vladine vijesti, a za nekoliko nezavisnih medija je izdavanje onemogućeno (pored podnosioca predstavke, medijskim kućama uključujući A1+ i Radio Slobodna Evropa/Radio Sloboda takođe je onemogućeno objavljivanje informacija, a internet stranice nekoliko medijskih kuća su bile blokirane). Presuda postavlja važan

standard vezano za član 15., jasno stavljajući do znanja da prava mogu biti derogirana samo kada postoji vanredna situacija koja zaista ugrožava „život nacije“.

Kao i odluka vezano za član 15., rasprava Suda o članu 10 je podjednako važna: čak i tokom vanrednog stanja, naglašava Sud, „Države ugovornice moraju imati na umu da sve preduzete mjere treba da imaju za cilj da zaštite demokratski poredak od prijetnji i da se mora učiniti svaki napor da se očuvaju vrijednosti demokratskog društva, kao što su pluralizam, tolerancija i širokogrudost.“ Na kraju krajeva, „jedna od osnovnih karakteristika demokratije je mogućnost koju ona nudi da se problem rješavaju kroz javnu debatu... Demokracija cvjeta kroz slobodu izražavanja.“

Derogacije su rijetke i do 2020. koristilo ih je samo pet država. Zatim je došao COVID-19. Određeni broj država proglasio je vanredno stanje i

derogirao nekoliko prava iz Konvencije, uključujući pravo na slobodu izražavanja. U martu 2020., Jermenija je obavijestila Savjet Evrope da želi da derogira svoje obaveze prema Konvenciji; između ostalog, izdala je uredbu kojom se od medija traži da objavljuju samo „zvanične informacije“ i da im ne protivrječe (Odluka Vlade Republike Jermenije br. 298-N od 16. marta 2020.). Derogacija je počela tek u septembru 2020. (Verbalna nota, 16. septembar 2020.). Samo je mali broj država uveo slične restriktivne derogacije (COVID i sloboda govora, Polazni dokument, Ministarska konferencija, Kipar 2020.); sve su bile kritikovane ne samo zbog oštrog prirode njihovih ograničenja već i zbog vođenja politike koja je aktivno ugrožavala rješavanje pandemije COVID-19. Sloboda izražavanja nije samo žila kucavica demokratije, ona takođe omogućava naučnu diskusiju i debatu koja u krajnjem dovodi do pronalaska rješenja.

Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)

Ova akcija je dio „Horizontalnog instrumenta za Zapadni Balkan i Tursku 2019–2022“ i zasniva se na rezultatima postignutim tokom prethodnog regionalnog zajedničkog programa EU/SE „Jačanje pravosudne ekspertize o slobodi izražavanja i medijima u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)“. Regionalna akcija je snažno povezana sa šest JUFREX akcija specifičnih za korisnike u: Albaniji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Kosovu*, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji.

JUFREX aktivnosti se sprovode sa ciljem da se:

- „unaprijedi sloboda izražavanja i sloboda medija u skladu sa evropskim standardima;
- unaprijedi primjena tih standarda angažovanjem niza aktera odgovornih za primjenu tih standarda u okviru svog svakodnevnog posla, kao što su: sudije, tužioc, advokati, policijski službenici, predstavnici regulatornih organa za medije, predstavnici medija i studenti;
- konsoliduje platforma za regionalnu saradnju, diskusiju i razmjenu dobrih praksi“.

Kada postoji povoljno okruženje za slobodu izražavanja i slobodu medija, pri čemu je pravo na traženje, prenos i primanje informacija dobro zaštićeno, građani mogu istinski da učestvuju u demokratskim procesima. Nacionalne institucije za obuku predstavnika pravne struke (pravosudne akademije i advokatske komore) imaju presudnu ulogu da bi to postalo stvarnost.

Sve aktivnosti JUFREX-a zasnivaju se na inovativnim i modernim alatima za učenje o slobodi izražavanja i slobodi medija i koriste dinamičnu metodologiju za učenje odraslih i model ravnopravne interakcije.

„Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019–2022“ zajednička je inicijativa Evropske unije i Savjeta Evrope koja omogućava korisnicima da ispune svoje reformske programe u oblastima ljudskih prava, vladavine prava i demokratije i da ispoštuju evropske standarde, uključujući, ako je to relevantno, u okviru procesa proširenja EU.

Ovaj Bilten je pripremljen uz finansijsku podršku Evropske unije i Savjeta Evrope. Stavovi izraženi u njemu ne predstavljaju nužno zvanične stavove Evropske unije ili Savjeta Evrope.

* Ovaj naziv je bez preudiciranja statusa, i u skladu je sa Rezolucijom Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

Savjet Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava na evropskom kontinentu. Čini ga 46 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Savjeta Evrope su potpisale Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, ugovor kojim se štite ljudska prava, demokratija i vladavina prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda primjenu Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Zemlje članice Evropske unije su odlučile da udruže svoje stručno znanje i iskustvo, resurse i sudbine. Zajedno su izgradile stabilno okruženje, demokratiju i održivi razvoj zadržavajući kulturnu raznolikost, toleranciju i individualne slobode. Evropska unija je posvećena dijeljenju svojih dostignuća i vrijednosti sa zemljama i narodima van svojih granica.

www.europa.eu

Finansirano
od strane Evropske unije i
Savjeta Evrope

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implementirano
od strane Savjeta Evrope